

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Базилюк А.В., Назаренко Я.Я.

ВСТУП

Забезпечуючи здатність ефективно управляти фінансовими ресурсами, особливо в умовах постійної трансформації економічного середовища, фінансове забезпечення є одним із ключових елементів економічного розвитку будь-якого суб'єкта господарювання та створює умови для стабільного функціонування, розвитку та досягнення довгострокових цілей. Охоплюючи широкий спектр джерел, інструментів, механізмів фінансове забезпечення забезпечує безперервність операційної діяльності, можливість інвестування в розвиток підприємства, адаптуватися до глобалізації та трансформації середовища, підвищення рівня конкурентоспроможності та економічної безпеки. Ефективна система фінансового забезпечення є фундаментом не лише для поточного функціонування підприємства, а й його довгострокової стабільності, інноваційного розвитку та стратегічного зростання. Зважаючи на це, особливої актуальності набуває питання формування ефективних концептуальних підходів до управління фінансами, що враховуватимуть специфіку галузі, умови економічного середовища та соціальну значущість діяльності підприємства.

Невід'ємною складовою транспортної сфери будь-якої країни є галузь пасажирських перевезень, яка забезпечує потреби населення у переміщенні між різними об'єктами соціальної інфраструктури, до міст проживання та роботи, задовольняючи мобільність населення. Якість транспортних послуг та задоволеність населення ними безпосередньо впливає на життя, доступ до послуг, економічну активність населення та регіональну інтеграцію.

Пасажирський транспорт виконує не лише функцію фізичного переміщення осіб, а й забезпечує стійке функціонування міських агломерацій, сільських громад і національної економіки загалом. Він є основою для ефективної роботи трудових ресурсів, сприяє розвитку туризму, торгівлі, освіти, охорони здоров'я та інших важливих сфер суспільного життя. За даними Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, рівень розвитку системи пасажирських перевезень є одним із ключових показників сталого розвитку

інфраструктури, а також визначальним чинником доступності та соціальної рівності¹. Особливого значення галузь набуває в умовах урбанізації, коли збільшується потреба в масових та ефективних способах пересування. Міський громадський транспорт, міжміські автобусні, залізничні та авіаційні перевезення створюють єдину транспортну систему, яка забезпечує взаємодію між регіонами та сприяє зменшенню територіальної нерівності. Водночас в умовах воєнного стану, кризових явищ або надзвичайних ситуацій саме пасажирський транспорт забезпечує стратегічну мобільність населення, евакуацію, гуманітарні перевезення, підтримку національної безпеки.

Фінансове забезпечення функціонування підприємств пасажирського транспорту має не лише економічне, а й соціальне значення. Забезпеченість підприємств пасажирського транспорту достатніми фінансовими ресурсами дозволяє вчасно оновлювати рухомий склад, модернізувати інфраструктуру, впроваджувати у діяльність новітні технології перевезень, підвищувати безпеку та якість обслуговування пасажирів. Особливо важливою є здатність підприємств цієї галузі забезпечити сталий розвиток, що передбачає баланс між економічною ефективністю, екологічною безпекою та соціальною відповідальністю². Отже, розробка та впровадження сучасних концептуальних підходів до фінансового забезпечення є необхідною умовою підвищення ефективності діяльності транспортних підприємств, а також забезпечення їх стійкого розвитку в умовах сучасних викликів.

1. Сутність та значення фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту

Фінансове забезпечення є однією з базових категорій фінансової науки, яка відображає систему формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для досягнення певних економічних цілей. У науковій літературі під фінансовим забезпеченням розуміють сукупність фінансових ресурсів і механізмів їх мобілізації, необхідних для реалізації завдань суб'єктів господарювання, зокрема для підтримки поточної діяльності, інвестиційного розвитку, оновлення основних засобів та забезпечення платоспроможності³.

¹ Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року. URL: <https://mtu.gov.ua>

² Тарасюк Г. М. Сталий розвиток транспортних підприємств в умовах екоорієнтованої економіки. *Економічний часопис*. 2023. № 4. С. 56–60.

³ Кузьмін О. С., Телішевська М. В. Фінансове забезпечення розвитку підприємства: теоретичні аспекти. *Економічний вісник університету*. 2018. № 37(1). С. 104–110.

Відіграючи важливу роль у забезпеченні стабільного функціонування та розвитку підприємства фінансове забезпечення створює передумови для ефективного здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, досягнення стратегічних цілей, підвищення конкурентоздатності та фінансової стійкості. У контексті сталого розвитку підприємств інфраструктурних галузей економіки провідне значення мають дослідження, що обґрунтовують необхідність інтеграції економічних, соціальних та екологічних чинників у систему управління. Так, інструменти фінансування сталого розвитку з акцентом на важливість диверсифікації джерел фінансування та залучення інноваційних фінансових продуктів досліджуються в роботах С.В. Савчук⁴. У його працях ґрунтовно проаналізовано механізми залучення «зелених» інвестицій, включаючи випуск зелених облігацій, еко-кредитування, участь у програмах міжнародних фінансових інституцій. Дослідник підкреслює, що сталий розвиток неможливий без ефективного інституційного середовища, яке стимулює підприємства до використання екологічно безпечних і ресурсозберігаючих технологій. Взаємозв'язок між інноваційною активністю підприємств та їх фінансовою спроможністю до впровадження екологічно орієнтованих технологій вивчається Л.В. Жук. Авторка вказує на важливість адаптації інструментів фінансового аналізу до оцінки результативності сталих проєктів, які впливають не лише на прибутковість, а й на соціальне та екологічне середовище⁵.

Відповідно до положень визначених у праці О.С. Кузьміна, фінансове забезпечення є основою ресурсного потенціалу підприємства, оскільки без достатніх фінансових ресурсів неможливо реалізувати виробничі плани, здійснювати інноваційні проєкти, покривати витрати на оновлення основних засобів, а також виконувати соціальні та екологічні зобов'язання⁶. Таким чином, фінансове забезпечення безпосередньо впливає на рентабельність, ліквідність, платоспроможність та загальну ефективність діяльності підприємства. У дослідженні Л.І. Кучер підкреслюється стратегічне значення фінансового забезпечення як основи для довгострокового розвитку підприємства, його інвестиційної активності, впровадження інновацій, освоєння нових

⁴ Савчук С. В. Інструменти фінансування сталого розвитку підприємств. *Економіка і держава*. 2022. № 4. С. 45–49.

⁵ Жук Л.В. Джерела фінансування модернізації транспортної інфраструктури: проблеми та перспективи. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 70. С. 99–104.

⁶ Кузьмін О. Є., Телішевська М. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств пасажирського транспорту. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2018. № 55. С. 102–109.

ринків, модернізації виробничих процесів⁷. У цьому контексті важливою є здатність підприємства не лише акумулювати необхідні ресурси, а й ефективно їх розподіляти та використовувати відповідно до визначених пріоритетів розвитку.

Пасажирський транспорт відноситься до соціально важливих галузей економіки, забезпечуючи мобільність населення, доступність робочих місць, послуг освіти, медицини, культури. Для таких галузей фінансове забезпечення має особливе значення, оскільки є основою для підтримання доступності транспортних послуг, безпеки перевезень, дотримання екологічних стандартів та загальної якості обслуговування населення. Фінансове забезпечення підприємств пасажирського транспорту не обмежується лише операційними витратами, а й охоплює фінансування інвестиційних програм, модернізації інфраструктури, впровадження енергоефективних технологій, а також компенсаційних виплат за перевезення пільгових категорій громадян⁸. Водночас, галузь пасажирських перевезень є фінансово вразливою через низьку рентабельність послуг, велику кількість пільгових категорій пасажирів, тарифне регулювання, коливання попиту та значні витрати утримання парку рухомого складу. Це обумовлює необхідність пошуку додаткових джерел фінансування діяльності підприємств пасажирського транспорту та залучення державних субсидій та місцевого фінансування для забезпечення транспортних послуг.

Отже, фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту є багатокомпонентною системою, що включає ряд взаємопов'язаних складових (рис. 1).

Основою стабільного функціонування будь-якого підприємства є фінансові ресурси, роль яких в умовах сталого розвитку набуває все більшого значення. У системі фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту фінансові ресурси є першочерговим елементом, без яких неможливе не лише стабільне здійснення поточних операцій, а й реалізація стратегічних цілей підприємства, виконання його соціальних функцій та забезпечення екологічної безпеки. Фінансові ресурси – грошові кошти, що формуються підприємствами для забезпечення його безперервної діяльності, розвитку, забезпечення екологічної безпеки та реалізації його соціальних функцій⁹. У контексті

⁷ Кучер Л. І. Інвестиційне забезпечення розвитку транспортних підприємств. *Економіка та держава*. 2021. №6. С. 95–99.

⁸ Кудрявцев В. М. Сталій розвиток транспортного підприємства: оцінка, проект та механізм інтеграції стратегії. *Економіка транспортного комплексу*. 2024. № 43. С. 127–142. DOI: <https://doi.org/10.30977/ЕТК.2225-2304.2024.43.127>

⁹ Ксьондз С. М., Сапригіна О. В. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 611–615. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-10-2017.pdf#page=611>

діяльності підприємств пасажирського транспорту, – це витрати на утримання та оновлення рухомого складу і транспортної інфраструктури, цифровізацію послуг, забезпечення доступності перевезень для всіх категорій пасажирів та підвищення якості транспортних послуг. Формування фінансових ресурсів підприємств пасажирського транспорту є його стратегічним завданням управління підприємства та повинне забезпечувати його сталий розвиток. Особливо гостро ці питання постають для підприємств, що забезпечують перевезення соціально вразливих категорій населення, часто не маючи можливості самостійно фінансувати інновації та оновлення матеріально-технічної бази.

Рис. 1. Складові фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту

Джерело: узагальнено авторами

Однак, забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту потребує не лише наявності фінансових ресурсів, а й ефективних механізмів фінансування, що дозволяють залучати, розподіляти та контролювати використання ресурсів відповідно до цілей функціонування підприємства. Слід зазначити, що такі механізми повинні не лише забезпечувати ефективність формування та використання фінансових ресурсів, а й враховувати особливості галузі в якій здійснює свою діяльність підприємство, його соціальну місію та екологічну складову, економічну доцільність та фінансову ефективність діяльності підприємств. Механізми фінансування сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту – це сукупність інструментів, методів, інституційних умов та управлінських рішень, які забезпечують мобілізацію фінансових ресурсів і спрямовують їх на реалізацію пріоритетних завдань підприємства з метою забезпечення його економічного розвитку, соціальної функції та екологічної безпеки.

В сучасних умовах підвищених вимог суспільства до екологічної та соціальної відповідальності інвестиційне забезпечення відіграє ключову роль у досягненні цілей сталого розвитку підприємствами пасажирського транспорту. Однак, забезпечення стабільного та ефективного функціонування таких підприємств неможливе без достатнього обсягу інвестицій, що мають бути спрямовані на оновлення матеріально-технічної бази, впровадження інновацій, зменшення забруднення та впливу на екологію, цифровізацію процесів та підвищення якості обслуговування пасажирів. Інвестиційне забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту передбачає цілеспрямоване вкладення капіталу з метою забезпеченні не лише економічної ефективності та фінансової стійкості, а й з отриманням соціального та екологічного ефекту. Для підприємств пасажирського транспорту це може досягатися через придбання нових енергоощадливих або електричних транспортних засобів, модернізацію інфраструктури з врахуванням вимог доступності та безпеки транспортних послуг, цифровізацію систем продажу квитків та логістичних процесів, зниження викидів забруднюючих речовин, створення комфортного середовища для пасажирів¹⁰.

У сучасному динамічному економічному середовищі підприємства пасажирського транспорту стикаються з широким спектром фінансових

¹⁰ Nazarenko, I., Bazyliuk, A., Nazarenko, M., Gorobinska, I., Nakonechna, S. Directions of Financial Support for Post-war Recovery and Sustainable Development of Smart Cities in Ukraine. Intelligent Transport Systems: Ecology, Safety, Quality, Comfort. ITSESQC 2024. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 1336. (2025) Springer, Cham. P. 86–96. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-87379-9_33

ризиків, які можуть суттєво впливати на їхню платоспроможність, інвестиційну привабливість і здатність реалізовувати стратегічні цілі сталого розвитку. Управління фінансовими ризиками – це ключова складова стратегії сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту, що спрямована на забезпечення їх фінансової стійкості, платоспроможності та адаптивності до змін ринкового, екологічного й соціального середовища. Особливого значення цей процес набуває в умовах необхідності балансування підприємствами між економічною ефективністю та фінансовою стійкістю, екологічною безпекою та соціальною відповідальністю.

Отже, фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту є важливим елементом забезпечення їх ефективності, безперервної та соціально спрямованої діяльності. Фінансове забезпечення охоплює не лише формування та використання фінансових ресурсів, а й цілу систему організаційно-економічних механізмів, фінансових інструментів, інституційних засобів та стратегічного управління. В умовах нестабільності світової економіки та війни, ефективне фінансове забезпечення дозволяє підприємствам не лише підтримувати поточну операційну діяльність, а й забезпечувати інвестиційну активність, впровадження інновацій, екологічну модернізацію та соціальну відповідальність. Особливу роль відіграє інтеграція принципів сталого розвитку у фінансову стратегію підприємств, що передбачає орієнтацію на довгострокову фінансову стійкість, адаптацію до змін регуляторного та ринкового середовища, а також посилення взаємодії з державними структурами, інвесторами й споживачами послуг.

2. Оцінка існуючих підходів до фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту

У сучасних умовах нестабільного економічного середовища, посилення кліматичних викликів та зростання соціальної відповідальності бізнесу проблема сталого розвитку набуває особливої актуальності. Сфера пасажирського транспорту, яка забезпечує мобільність населення, є одним із ключових елементів національної інфраструктури, від ефективності функціонування якої залежить соціально-економічний розвиток країни. Водночас підприємства пасажирського транспорту стикаються з численними фінансовими викликами, що відображаються не лише на фінансовій стабільності підприємств, а й на якості та безпеці послуг, що надаються. Зважаючи на соціальне значення пасажирського транспорту в забезпеченні переміщення населення між об'єктами соціальної інфраструктури, місць навчання, роботи та проживання важливим є формування надійної

та ефективної системи фінансового забезпечення, яка б дозволила б гармонізувати економічну ефективність, екологічну безпеку та соціальну орієнтацію пасажирських перевезень. Це вимагає переосмислення традиційних фінансових підходів і впровадження сучасних фінансових інструментів, що відповідають вимогам «зеленої» економіки, енергоефективності, екологічного транспорту та інноваційного розвитку.

У сучасній науковій літературі фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту трактується як комплексна система, яка поєднує сукупність фінансових ресурсів, організаційно-економічних механізмів, методів управління та інструментів, спрямованих на досягнення цілей економічної ефективності, екологічної безпеки та соціальної відповідальності підприємств¹¹. Таке забезпечення передбачає не лише формування та розподіл фінансових ресурсів, але й активну участь у стратегічному плануванні, залученні інвестицій, впровадженні інноваційних фінансових технологій, а також взаємодію з державними та міждержавними інституціями, що надають підтримку транспортному сектору.

На основі аналізу наукових джерел виокремлено основні концептуальні підходи до фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту (рис. 2).

Класичний підхід до фінансового забезпечення діяльності підприємств пасажирського транспорту передбачає орієнтацію переважно на внутрішні джерела, що формуються в межах господарської діяльності підприємства. Перевагою класичного підходу є відносна фінансова незалежність підприємства, оскільки використання власних коштів не передбачає залучення сторонніх джерел, не створює боргового навантаження й мінімізує ризики фінансової залежності від зовнішніх кредиторів або державних органів. Це дає змогу оперативно приймати рішення, забезпечувати фінансову стабільність у періоди нормального функціонування та підтримувати базові потреби в ресурсах. Однак у контексті сталого розвитку, який вимагає довгострокових інвестицій в інфраструктуру, впровадження енергоефективних технологій, зниження екологічного навантаження, реалізацію соціально значущих ініціатив, можливостей класичного підходу недостатньо. Висока капіталомісткість таких проектів, значні початкові інвестиції та потреба у спеціалізованому фінансуванні виходять за межі звичайних фінансових можливостей середнього підприємства галузі.

¹¹ Гречанова, В. О. Фінансове забезпечення підприємств: теорія та практика. Київ : Видавничий центр «Наука і освіта», 2019. 154 с.

Класична концепція	
Передбачає орієнтацію підприємства у фінансуванні своєї діяльності на внутрішні фінансові ресурси	
Переваги: – Фінансова автономність – Простота адміністрування	Недоліки: – Обмежені можливості зростання
Інституційно-державна концепція	
Передбачає державне фінансування, субсидії, підтримку з бюджетів діяльності підприємств та держано-приватне партнерство	
Переваги: – Соціальна підтримка – Зменшення тарифного навантаження на населення	Недоліки: – Залежність від державної політики – Недостатній обсяг фінансування – Бюрократичні бар'єри
Інноваційно-інвестиційна концепція	
Передбачає використання сучасних фінансових інструментів	
Переваги: – Стимулювання екологічних та інноваційних проєктів – Можливість масштабних інвестицій	Недоліки: – Складність впровадження – Високі вимоги до прозорості та звітності – Необхідність репутаційного капіталу
Комплексно-інтегрована концепція	
Передбачає поєднання внутрішніх та зовнішніх джерел, стратегічне управління фінансами, ризик-менеджмент	
Переваги: – Висока адаптивність – Баланс між стійкістю та розвитком – Системність у фінансуванні	Недоліки: – Висока складність реалізації – Потреба в професійному управлінні

Рис. 2. Порівняльна характеристика концепцій фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту

Джерело: узагальнено авторами

Особливо це стосується підприємств пасажирського транспорту, які часто функціонують в умовах обмеженої рентабельності, високого зносу основних фондів та тарифного регулювання, що суттєво обмежує обсяг генерованих прибутків і ускладнює накопичення ресурсів для інноваційного оновлення. У періоди економічної нестабільності або зовнішніх криз (наприклад, енергетичних чи соціально-політичних), внутрішні джерела практично вичерпуються, а підприємства змушені обмежуватися підтримкою лише базової операційної діяльності.

Інституційно-державний підхід до фінансового забезпечення підприємств пасажирського транспорту ґрунтується на визнанні високої соціальної значущості цієї галузі та необхідності активної участі держави у її фінансуванні та регулюванні. Такий підхід розглядає транспорт не лише як сферу господарської діяльності, а як інструмент реалізації державної соціальної політики, забезпечення мобільності населення, доступу до базових послуг, а також економічної інтеграції регіонів. Фінансова підтримка підприємства пасажирського транспорту при цьому підході може здійснюватися через механізми субсидій, дотацій, компенсації тарифної різниці, державно-приватне партнерство. Позитивною стороною інституційно-державного підходу є те, що він забезпечує доступність транспортних послуг для широких верств населення, сприяє збереженню тарифної стабільності, підтримує рівень соціальної справедливості, зменшує територіальну нерівність у наданні послуг. Окрім того, участь держави у фінансуванні підвищує інвестиційну привабливість галузі, знижуючи ризики для приватного сектора. До недоліків цього підходу відносять залежність підприємств від бюджетної політики, затримки у виплатах компенсацій та субсидій, обмежена ефективність використання коштів в умовах недосконалого контролю та слабкої координації між рівнями влади, відсутність довгострокової державної стратегії розвитку пасажирського транспорту в контексті сталого розвитку.

Найбільш перспективним підходом фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту є інноваційно-інвестиційний підхід, який полягає у залученні зовнішніх фінансових ресурсів для спрямування на модернізацію інфраструктури, оновлення рухомого складу, впровадження цифрових технологій, а також підвищення загальної екологічної, соціальної та економічної діяльності підприємств. Основними джерелами фінансування цього підходу є грантові кошти, довгострокові інвестиції, міжнародні програми сталого розвитку, інструменти зеленого фінансування. Однією з основних переваг цього підходу є можливість реалізації масштабних, інноваційних і довгострокових проєктів, які неможливо профінансувати

винятково за рахунок внутрішніх ресурсів або бюджетних коштів. Крім того, інноваційно-інвестиційний підхід стимулює запровадження нових управлінських моделей, заснованих на стратегічному плануванні, проєктному підході, цифровізації фінансових процесів і застосуванні критеріїв оцінки ефективності відповідно до ESG-стандартів. Однак, цей підхід має певні недоліки, а саме залежність від зовнішнього середовища, низький рівень інвестиційної привабливості багатьох підприємств пасажирського транспорту через їх збитковість, застарілу інфраструктуру, регульовані тарифи, потреба у високому рівні прозорості підприємств та їх звітності для затвердження зовнішнього фінансування.

Комплексно-інтегрований підхід є найбільш всеохоплюючим і стратегічно обґрунтованим напрямом фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту. Він ґрунтується на поєднанні різноманітних джерел фінансування, інструментів, механізмів і управлінських практик, що дозволяє створити системну, гнучку та стійку модель фінансування, здатну ефективно реагувати на сучасні економічні, соціальні й екологічні виклики. Цей підхід передбачає синергію п'яти складових: внутрішніх джерел фінансування, зовнішніх джерел фінансування, державної підтримки, ринкових фінансових механізмів, стратегічного фінансового управління та ризик-менеджменту. Перевага цього підходу полягає в його системності та гнучкості: підприємство не залежить від одного джерела фінансування, а використовує диверсифікований фінансовий портфель, що дозволяє оптимізувати структуру капіталу та знижувати фінансові ризики. Крім того, комплексно-інтегрований підхід забезпечує довгострокову стійкість фінансової системи підприємства, що є критично важливим у контексті реалізації проєктів сталого розвитку, які мають тривалий цикл окупності. Особливо актуальним цей підхід є для підприємств пасажирського транспорту, які водночас виконують комерційні, соціальні та екологічні функції.

Важливим також є використання міжнародного досвіду щодо формування ефективної системи фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту. Міжнародний підхід до фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту ґрунтується на використанні кращих світових практик, рекомендацій глобальних фінансових організацій, а також впровадженні сучасних стандартів сталого розвитку, що вже довели свою ефективність у країнах з розвиненою інфраструктурою громадського транспорту. Цей підхід насамперед базується на ESG-принципах, які стали загальновизнаною парадигмою фінансового

мислення в розвинених країнах. У межах цього підходу підприємства пасажирського транспорту розглядаються не лише як суб'єкти економічної діяльності, а як інструменти реалізації глобальних цілей сталого розвитку (ЦСР), зокрема в частині доступності транспорту, декарбонізації, екологічної безпеки та соціальної інтеграції. Незважаючи на переваги міжнародного підходу, його повномасштабне застосування в українських реаліях стикається з низкою бар'єрів. Насамперед це – недостатній рівень узгодженості законодавства з ESG-принципами, відсутність системної державної політики у сфері зеленого та соціального фінансування підприємств транспорту, а також низька їх спроможність у розробці повноцінних проєктів сталого розвитку.

Отже, незважаючи на те, що кожна з аналізованих концепцій має певну функціональну цінність залежно від цілей, ресурсних можливостей та умов функціонування підприємств, жоден з описаних підходів не є універсальним чи самодостатнім. В умовах обмеженості внутрішніх ресурсів підприємств та бюджетних ресурсів міста та держави, посилення соціального попиту на якісні, безпечні та доступні транспортні послуги застосування наявних фінансових механізмів стає недостатнім. Підприємства пасажирського транспорту все частіше опиняються в ситуації, коли для забезпечення стабільної та ефективної роботи потрібне одночасне залучення не лише внутрішніх фінансових ресурсів та державних джерел фінансування, а й використання інноваційних фінансових інструментів та міжнародних фінансових організацій.

ВИСНОВКИ

Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту є складною багатокомпонентною системою, яка включає як сукупність фінансових ресурсів, так і механізми їх формування, розподілу та ефективного використання. Формування ефективної системи фінансового забезпечення залежить від інституційних умов, державного регулювання галузі, ринкового середовища та соціально-екологічних викликів.

Сталий розвиток транспортних підприємств у сучасних умовах вимагає переосмислення традиційних фінансових підходів та впровадження нових моделей управління фінансовими ресурсами, які відповідають вимогам довгострокової стабільності, адаптивності до змін зовнішнього середовища, технологічного оновлення, а також екологічної та соціальної відповідальності. Така трансформації підходів формування фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту зумовлена і внутрішніми потребами

транспортних підприємств, і зовнішніми факторами, такими як: глобальні кліматичні виклики, урбанізація, цифровізацію, підвищення стандартів з боку держави та міжнародних організацій. Існуючі моделі фінансування вичерпали свої можливості у контексті забезпечення довготривалої життєздатності підприємств, оскільки мають низьку гнучкість, низьку здатність до масштабування і не враховують екологічних та соціальних вимог, що постають перед підприємствами пасажирського транспорту.

Оцінені в межах дослідження підходи до фінансового забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту мають свої переваги та недоліки, які відображають механізми формування, залучення та управління фінансовими ресурсами в контексті досягнення цілей сталого розвитку. Однак, зважаючи на виклики, що постають перед підприємствами пасажирського транспорту сьогодні, найбільш ефективною є модель, яка інтегрує в себе їх елементи з урахуванням галузевої специфіки, екологічних та соціальних вимог до транспорту та національних особливостей.

АНОТАЦІЯ

У сучасних умовах соціально-економічної трансформації, посилення викликів сталого розвитку фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств пасажирського транспорту відіграє важливу роль в забезпеченні їх стабільної діяльності, забезпечуючи можливість надання якісних транспортних послуг. Галузь пасажирських перевезень відіграє важливу роль у забезпеченні мобільності населення, доступності послуг для всіх верств населення. Підприємства пасажирського транспорту стикаються з проблемою нестачі власних фінансових ресурсів для фінансування власної діяльності, обмеженим доступом до зовнішніх фінансових ресурсів та нестабільною підтримкою держави. У роботі досліджено теоретичні засади та практичні підходи до фінансового забезпечення сталого функціонування підприємств транспортної галузі. Акцентовано увагу на ролі фінансового забезпечення як ключового елементу системи управління розвитком підприємства в умовах динамічного зовнішнього середовища та зростаючих екологічних і соціальних вимог. Проведено аналіз існуючих концептуальних підходів: класичного, інституційно-державного, інноваційно-інвестиційного, комплексно-інтегрованого та міжнародного; та визначено їх переваги, недоліки, обмеження та сфери ефективного застосування.

Література

1. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року. URL: <https://mtu.gov.ua>
2. Тарасюк Г. М. Сталий розвиток транспортних підприємств в умовах екоорієнтованої економіки. *Економічний часопис*. – 2023. – №4. – С. 56–60.
3. Кузьмін О. Є., Телішевська М. В. Фінансове забезпечення розвитку підприємства: теоретичні аспекти. *Економічний вісник університету*. 2018. № 37(1). С. 104–110.
4. Савчук С. В. Інструменти фінансування сталого розвитку підприємств. *Економіка і держава*. 2022. № 4. С. 45–49.
5. Жук Л. В. Джерела фінансування модернізації транспортної інфраструктури: проблеми та перспективи. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 70. С. 99–104.
6. Кузьмін О. Є., Телішевська М. В. Фінансове забезпечення діяльності підприємств пасажирського транспорту. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*. 2018. № 55. С. 102–109.
7. Кучер Л. І. Інвестиційне забезпечення розвитку транспортних підприємств. *Економіка та держава*. 2021. № 6. С. 95–99.
8. Кудрявцев В. М. Сталий розвиток транспортного підприємства: оцінка, проєкт та механізм інтеграції стратегії. *Економіка транспортного комплексу*. 2024. № 43. С. 127–142. DOI: <https://doi.org/10.30977/ETK.2225-2304.2024.43.127>
9. Ксьондз С. М., Сапригіна О. В. Проблеми формування фінансових ресурсів підприємств. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 611–615. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-10-2017.pdf#page=611>
10. Nazarenko I., Bazyliuk A., Nazarenko M., Gorobinska I., Nakonechna S. Directions of Financial Support for Post-war Recovery and Sustainable Development of Smart Cities in Ukraine // *Intelligent Transport Systems: Ecology, Safety, Quality, Comfort. ITSESQC 2024. Lecture Notes in Networks and Systems*, vol. 1336. – Cham: Springer, 2025. P. 86–96. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-87379-9_33
11. Гречанова В. О. Фінансове забезпечення підприємств: теорія та практика. Київ : Наука і освіта, 2019. 154 с.
12. Тарашевський М. М. Стан управління ризиками на транспортних підприємствах України. *Бізнес-інформ*. 2020. № 8. С. 125–133. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-8_0-pages-125_133.pdf
13. Kareem H. A., Olaniyi T. K., Olatubosun P. O. Implementation of Sustainable Enterprise Risk Management (SERM) Paradigm in the Transport

Sector. 2024. URL: <https://infonomics-society.org/wp-content/uploads/Implementation-of-Sustainable-Enterprise-Risk-Management-SERM-Paradigm.pdf>

14. Federal Highway Administration (FHWA). Approaches to Managing Financial Risks in Transportation Asset Management Plans. 2023. URL: <https://www.fhwa.dot.gov/asset/pubs/hif23049.pdf>

15. Кривенко К. І. Механізми фінансування пасажирських перевезень в умовах сталого розвитку. *Фінанси, облік і аудит*. 2021. № 2. С. 18–24.

16. Hutsaliuk O., Antonenko N., Nazarenko I., Boiko N., Karlova I., Babich L. Cognitive Model Building to Improve the Efficiency of Enterprise Liquid Cash Management. *Technology-Driven Business Innovation: Unleashing the Digital Advantage*. Vol. 2. Springer, 2024. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-62656-2_18

Information about the authors:

Antonina Bazyliuk

Doctor of Economics,

Professor Department of Finance, Accounting and Audit,

National Transport University

1 Omelianovycha-Pavlenka Str., Kyiv, 01010, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4145-5613>

Iaroslava Nazarenko

Candidate of Economics Sciences

Associate Professor Department of Finance, Accounting and Audit,

National Transport University

1 Omelianovycha-Pavlenka Str., Kyiv, 01010, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2343-6988>